

Інформація про рішення Конституційного суду Латвійської Республіки у справі № 2020-39-02 щодо відповідності Стамбульської конвенції положенням Конституції Латвії

04.06.2021

4 червня 2021 року Конституційний суд Латвійської Республіки (далі — «Конституційний суд») виніс рішення у справі № 2020-39-02 «Про відповідність пункту (с) статті 3, пункту 3 статті 4, пункту 1 статті 12 Конвенції Ради Європи від 11 травня 2011 року про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами з преамбулі, статтям 1, 99 і 110 Конституції Латвійської Республіки, пункту 4 статті 4 — статті 91 Конституції Латвійської Республіки та статті 14 — статті 112 Конституції Латвійської Республіки» (далі — «Рішення»).

У 2011 році Рада Європи прийняла Конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі — «Стамбульська конвенція»). Латвія підписала Стамбульську конвенцію у 2021 році; однак, щоб набути чинності в Латвії, Стамбульську конвенцію має ратифікувати Сейм (парламент). 21 депутат Сейму (далі — «Заявник») скористався передбаченою законом можливістю звернутися до Конституційного суду з проханням оцінити відповідність Стамбульської конвенції положенням Конституції Латвійської Республіки (далі — «Конституція»), перш ніж буде ратифіковано відповідну міжнародну угоду.

У своєму Рішенні Конституційний суд оцінив конституційність низки положень Стамбульської конвенції та встановив, що її положення про застосування спеціальних заходів задля захисту жінок від насильства відповідає Конституції, а подальше провадження в справі має бути припинено.

По-перше, Конституційний суд встановив, що Латвія підписала Стамбульську конвенцію відповідно до вимог, передбачених Віденською конвенцією про право міжнародних договорів і законом «Про міжнародні договори Латвійської Республіки». До того ж Конституційний суд визначив предмет і мету Стамбульської конвенції, визнаючи, що всі зобов'язання, покладені на держави-членів Стамбульською конвенцією, поширюються виключно в межах Стамбульської конвенції, визначених її предметом і метою, тобто в тому, що стосується питань усунення насильства стосовно жінок та домашнього насильства.

По-друге, Конституційний суд встановив, що як християнські цінності, так і твердження про те, що сім'я є основою згуртованого суспільства, становлять частину конституційної ідентичності Латвії. При цьому згадка про християнські цінності у преамбулі Конституції є, по суті, посиленням не на релігію, а на приналежність до європейської чи західної цивілізації. Посилання на сім'ю означає, що ця форма суспільного життя має визнаватися морально та юридично. Ці елементи є позаправовими чинниками, що впливають з історичних та соціологічних фактів і дійсно віддзеркалюють певні цінності, але самі собою не становлять обов'язкових правових норм. Таким чином, претензія щодо відповідності оскаржуваного нормативного акта християнським цінностям і твердження про те, що сім'я є основою згуртованого суспільства, не є претензією щодо відповідності оскаржуваного акта правовим нормам вищої юридичної сили. Тому Конституційний суд припинив провадження у справі стосовно того, що стосувалося сумісності оскаржуваного нормативного акта з преамбулою та статтею 1 Конституції.

По-третє, оцінюючи відповідність оскаржуваного нормативного акта статті 99 Конституції (свобода віросповідання), тобто встановлюючи, чи оскаржуваний нормативний акт нав'язує особам певні погляди осіб, Конституційний суд визнав, що ситуація, коли держава нав'язує особі певне переконання, є неприйнятним в демократичній правовій державі. Однак усвідомлюючи право кожної особи на свободу думки, совісті та релігійних переконань, держава зобов'язана вжити широких і комплексних заходів, щоб звести до мінімуму терпимість суспільства до насильства, та роз'яснювати наслідки насильства всьому населенню. Обов'язком держави є надання розумним та освіченим особам інформацію про насильство та чинники, що його викликають, і в цей спосіб запобігати такому насильству. Це також стосується насильства за

ознакою статі. Самий лише факт надання особам цієї інформації не означає, що на них покладається обов'язок дотримуватися певного переконання. Відповідно, Конституційний суд дійшов висновку, що оскаржуваний нормативний акт не обмежує права особи на свободу думки, совісті та релігійних переконань, закріплене статтею 99 Конституції, і припинив провадження у справі стосовно того, що стосувалося сумісності оскаржуваного нормативного акта зі статтею 99 Конституції.

По-четверте, оцінюючи сумісність оскаржуваного нормативного акта зі статтею 110 Конституції (захист шлюбу та сімей), тобто чи оскаржуваний нормативний акт зменшує захист сімей, що складаються з дитини та матері й батька дитини, Конституційний суд дійшов висновку, що зобов'язання держав-членів Стамбульської конвенції, передбачені оскаржуваним нормативним актом, із забезпечення в недискримінаційний спосіб викорінення таких забобонів, звичаїв, традицій та інших практик, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок, саме собою не позначається на зобов'язанні держави з забезпечення захисту сімей. Конституційний суд далі зазначив, що сфера дії Стамбульської конвенції включає в себе лише усунення насильства стосовно жінок і домашнього насильства, причому оскаржуваний нормативний акт не зобов'язує ухвалювати чи запроваджувати будь-які конкретні форми шлюбу чи сім'ї. Відповідно, Конституційний суд постановив, що оскаржуваний нормативний акт не впливає на обов'язок держави захищати сім'ї, закріплений у в першому реченні статті 110 Конституції, і також припинив провадження у справі стосовно того, що стосувалося сумісності оскаржуваного нормативного акта зі статтею 110 Конституції.

Заявник також просив Конституційний суд оцінити відповідність пункту 4 статті 4 Стамбульської конвенції статті 91 Конституції (рівність перед законом і заборона дискримінації). Зазначене положення Стамбульської конвенції передбачає, що спеціальні заходи, які є необхідними для запобігання насильству за ознакою статі та захисту жінок від такого насильства, не розглядаються як дискримінація згідно з положеннями цієї Конвенції. Конституційний Суд постановив, що в цій конкретній ситуації чоловіки та жінки перебувають в однаковому становищі, оскільки статті 93, 95 та 111 Конституції надають право на захист від насильства обом цим групам осіб. Однак пункт 4 статті 4 Стамбульської конвенції передбачає неоднакове поводження з цими групами осіб, оскільки окремо дозволяє вживати спеціальних заходів стосовно жінок, щоб захистити їх від насильства за ознакою статі.

Конституційний суд дійшов висновку, що насильство за ознакою статі все ще існує в Латвії, і воно здебільшого зачіпає жінок. За цих обставин впровадження спеціальних заходів стосовно жінок є необхідним і має на меті досягнення фактичної рівності між чоловіками та жінками. Тому Конституційний суд постановив, що неоднакове поводження, дозволене пунктом 4 статті 4 Стамбульської конвенції, має об'єктивні та розумні підстави, і що зазначене положення сумісне зі статтею 91 Конституції.

Заявник також просив Конституційний суд оцінити відповідність статті 14 Стамбульської конвенції статті 112 Конституції (право на освіту). Конституційний Суд постановив, що поки законодавець не оцінить, чи перетворення системи освіти в Латвії потребує конкретних кроків, і не вживе відповідних дій, неможливо перевірити, чи такі кроки відповідають потребам латвійського суспільства, тобто чи зміст освіти є сумісний зі статтею 112 Конституції. Конституційний суд таким чином встановив, що стаття 14 Конвенції сама собою не втручається у право на освіту, закріплене статтею 112 Конституції, для будь-якої групи осіб і припинив провадження у справі також стосовно того, що стосувалося сумісності статті 14 Стамбульської конвенції зі статтею 112 Конституції.

Наведений у Рішенні висновок полягає в тому, що окремі положення Стамбульської конвенції сумісні з Конституцією і не суперечать сутності та національній ідентичності Конституції. Рішення щодо того, чи слід ратифікувати Стамбульську конвенцію відповідно до статті 68 Конституції та Віденської конвенції про право міжнародних договорів, має ухвалювати Сейм.

Рішення Конституційного суду є остаточним і оскарженню не підлягає; воно набирає чинності з дня свого опублікування.

Пов'язана справа: [2020-39-02](#)